

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ
ΤΟΜΕΑΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ
ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΕΡΕΥΝΩΝ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ
ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΕΠ. ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Θ. ΠΕΤΣΙΟΣ

ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟΝ

ΕΦΗΡΜΟΣΜΕΝΗ ΚΟΙΝΩΝΙΟΛΟΓΙΑ

ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΠΑΘΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΠΡΟΝΟΙΑ

Ε.Υ.Δ της Κ.τ.Π
ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2006

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΡΩΤΟΝ

Ι. Παθολογικά κοινωνικά φαινόμενα

“Ὅπως τὸ ἄτομον ἐκ κακῆς προσαρμογῆς του εἰς τὸ περιβάλλον ἢ ἐκ παραβάσεως τῶν νόμων τῆς φύσεως, περιπίπτει εἰς ἀσθενείας καὶ ἄλλας παθολογικὰς γενικῶς καταστάσεις, οὕτω καὶ ἡ κοινωνία ἀποτελουμένη ἐξ ἀτόμων συνδεομένων μεταξύ των διὰ κοινωνικῶν σχέσεων, εἶναι ἐπόμενονον νὰ περιπίπτῃ εἰς παθολογικὰς καταστάσεις, ἐφ’ ὅσον τὰ ἀποτελοῦντα αὐτὴν ἄτομα ἀποτυγχάνουσιν εἰς τὴν προσαρμογὴν των εἰς τὸν κοινωνικὸν βίον, ἐφ’ ὅσον ἀδυνατοῦσι νὰ παρακολουθήσωσι τὰ μεταβαλλόμενα ἰδανικὰ καὶ ἰδρύματα τῆς κοινωνίας, ἢ ἐφ’ ὅσον ἡ κοινωνία ἀδυνατεῖ νὰ παρακολουθῇ τὰς μεταβαλλόμενας συνθήκας ἐν τῷ κόσμῳ καὶ νὰ παρέχῃ εἰς τὰ ἄτομά της τὴν πολιτικὴν ἐκείνην «μηχανὴν» καὶ χρηστὴν διοίκησιν, δι’ ἧς τὰ ἄτομα πάντα θὰ ἠδύναντο νὰ προσφέρωσι πᾶν ὅ,τι θὰ ἠδύναντο ὑπὲρ τῆς κοινωνικῆς ὠφελείας.

Εἰς μίαν ὁμαλῶς λειτουργοῦσαν κοινωνίαν πάντα τὰ ἰδρύματα συλλειτουργοῦσιν ἁρμονικῶς τὰ δ’ ἄτομα εἰς αὐτὴν οὐδεμίαν δυσκολίαν ἔχουσι πρὸς προσαρμογὴν των, ἐνῶ εἰς τὴν παθολογικὴν κοινωνίαν τὸ ἐναντίον συμβαίνει, τὸ ἄτομον δηλ. δυσχεραίνεται εἰς τὴν προσαρμογὴν του εἰς τὰ διάφορα κοινωνικὰ ἰδρύματα. Οὕτως εἰς τὴν ὁμαλὴν καὶ ἀνώμαλον κοινωνίαν τὰ διάφορα ἰδρύματα παριστῶνται εἰς τὰ κάτωθι σχήματα :

σχ. 1. Τὰ ἰδρύματα ἐν τῇ ὁμαλῶς λειτουργοῦσῃ κοινωνίᾳ.

σχ. 2. Τὰ ἰδρύματα ἐν ἀνωμάλῃ κοινωνίᾳ.

Εἰδικώτερον ἢ κοινωνικὴ ἐξάρθρωσις καὶ παθολογία τῆς κοινωνίας ἐμφανίζεται :

1) Εἰς τὸν οἰκονομικὸν βίον, διὰ τῆς ἀδίκου καὶ μὴ κατ’ ἴσας εὐκαιρίας παροχῆς ἔργου καὶ ἐπιτυχίας ἢ μέσων οἰκονομικῆς ζωῆς εἰς πάντας. Ἐκ τούτου ὁ μέγας ἀριθμὸς τῶν ἐνδεῶν, τῶν πτωχῶν καὶ ἐξηρημένων ἐκ τῆς κρατικῆς προνοίας ἀνθρώπων. (1)

(1) Βλ. Κρίκου Ἀλ. «Τὰ οἰκονομικὰ τῶν ἀγροτῶν».

2) Εἰς τὴν ἐκ μέρους τῆς κυβερνήσεως ἢ τῶν κρατικῶν ὀργάνων τυραννικὴν πίεσιν ἢ τὴν ἀνίσον καὶ ἀδικὸν φορολογίαν.

3) Εἰς τὴν δυσπροσαρμοσίαν τοῦ ἀτόμου πρὸς τὰ διάφορα ἰδρύματά του, ἔξ ὧ καὶ τὸ παντὸς εἶδους ἔγκλημα καὶ δὴ τὸ νεανικὸν καὶ ἡ ἀνηθικότης.

4) Εἰς τὴν ἀνεπάρκειαν τοῦ ἐκπαιδευτικοῦ συστήματος νὰ προπαρασκευάζῃ ἀνθρώπους ἰκανοὺς διὰ τὴν ζωὴν, ἔξ ὧ ἢ αὐξήσεις τῶν θεσιθρηῶν τοῦ Δημοσίου Προϋπολογισμοῦ, διεκδικούντων τὰς ὀλίγας ἐν αὐτῷ θέσεις.

5) Εἰς τὴν ἀδυναμίαν τῆς ἐκκλησίας νὰ ἐξυπηρετήσῃ τὰς ἐκ τῶν μεταβολῶν τῆς κοινωνίας προελθούσας ἀνάγκας.

6) Εἰς τὸν ἠθικὸν τομέα, διότι αἱ ἠθικαὶ ἀντιλήψεις τοῦ παρελθόντος μετεβλήθησαν καὶ μεταβάλλονται καὶ εἰς τὰς γενετησίους σχέσεις καὶ εἰς τὰς ἐμπορικὰς καὶ τὰς βιομηχανικὰς. Ἐκ τούτου οἱ ἐπιτήδριοι καὶ προστατευόμενοι κατατυραννοῦσι τοὺς ἄλλους, ἐκ τούτου τὸ μῖσος τῶν τελευταίων κατὰ τῶν πρώτων καὶ τῶν κυβερνώντων, ἀδυναμία δὲ καὶ ἀπροθυμία αὐτῶν πρὸς χρησιμοποίησιν τῶν προτερημάτων αὐτῶν ὑπὲρ τῆς εὐδαιμονίας τοῦ ὅλου. Ἐκ τούτου ἡ συσσώρευσις τοῦ πλούτου ὑπὸ τῶν ὀλίγων, καὶ ἡ ἀδυναμία τῶν πολλῶν καὶ ἡ δυστυχία, ἐκ τούτου αἱ δύο τάξεις τῶν παρασίτων, ἡ τῶν πτωχῶν, τῶν ἀδυνατούντων ἔλλείπει μέσων πρὸς προσαρμογὴν καὶ ὑπηρεσίαν τῆς κοινωνίας, καὶ ἡ τάξις τῶν ἀνέργων πλουσίων, οἵτινες διὰ τῆς συσσώρευσεως τοῦ πλούτου ἀποστεροῦσι τῆς ἐργασίας τοὺς πολλοὺς καὶ ἐνσπείρουν τὰ ζιζάνια τοῦ ἐγκλήματος καὶ τῆς πτωχείας, τῶν δύο μεγαλυτέρων παθολογικῶν κοινωνικῶν φαινομένων.

Ἐπακολούθημα τῆς παθολογικῆς ταύτης καταστάσεως εἶναι ἡ περισσότερα βουλιμία πρὸς κτήσιν χρήματος μὲ ὅλα τὰ ἀνωτέρω συμπαρομαρτοῦντα τῆς ἐξαχρειώσεως τοῦ χαρακτήρος καὶ ἐπιγέννημα αὐτῶν ἄλλα παθολογικά φαινόμενα οἷα ἡ ἀσέλγεια, ἡ μοιχεία καὶ ἡ πορνεία κλπ., μὲ ἐπακολουθήματα τὴν διασπορὰν ἀσθενειῶν καὶ τὴν καταστροφὴν τῆς ὑγείας καὶ τῆς εὐδαιμονίας τοῦ ἀνθρώπου.

Κατὰ ταῦτα κοινωνικὴ παθολογία εἶναι σοβαρὰ δυσπροσαρμοστία εἰς τὰ διάφορα στοιχεῖα τοῦ πολιτισμοῦ, ἔξ ἧς κινδυνεύει ἡ ἐπιβίωσις τῆς ὁμάδος ἢ σοβαρῶς κωλύεται ἡ ἱκανοποίησις τῶν βασικῶν ἐπιθυμιῶν τῶν μελῶν τῆς ὁμάδος εἰς τοιοῦτον βαθμὸν, ὥστε νὰ διαλύεται ἡ συνοχὴ τῆς κοινωνίας. Εἰς μίαν κοινωνίαν, εἰς ἣν τὰ ἄτομα προσαρμόζονται ἄνευ συγκρούσεως δὲν ὑπάρχει ἐμπόδιον πρὸς προσαρμογὴν των εἰς τὰ διάφορα κοινωνικὰ ἰδρύματα, πολιτικά, ἠθικά, ἐκπαιδευτικά, θρησκευτικά, οἰκονομικά, οἰκιακά, ἐνῶ ἀντιθέτως εἰς τὴν ἐν διαλύσει κοινωνίαν τὸ ἄτομον δυσκόλως προσαρμόζεται εἰς τὰς διαφόρους κοινωνικὰς σχέσεις.

Ἀπότοκα τῆς παθολογικῆς ταύτης καταστάσεως τοῦ ἀτόμου εἶναι, ὡς εἰκόσ, ἡ παθολογικὴ κατάστασις ἀφ' ἑνὸς μὲν τῆς οἰκογενείας, —τῆς ὁποίας τὸ διεφθαρμένον περιβάλλον ἐπιδρᾷ ἐπιβλαβέστατα ἐπὶ τὰ τέκνα, τὸ διαζύγιον διαλύει αὐτὴν ἢ ὁ ἐμπορικός γάμος τὴν ἐξανδραποδίζει, —καὶ ἀφ' ἑτέρου ἡ παθολογικὴ κατάστασις τῆς κοινότητος, ἣτις διὰ τοὺς ἀνωτέρω λόγους ὑφίσταται ὑλικὸν καὶ ἠθικὸν μαρασμὸν, κατὰπτωσιν καὶ ἐκφυλισμὸν.

Ὡς δ' εἶναι ἐπόμενον, ἡ παθολογικὴ αὕτη κατάστασις τοῦ ἀτόμου καὶ τῶν ὁμάδων, ἡ συσσώρευσις τοῦ χρήματος ἢ τοῦ πλούτου εἰς μίαν χώραν, ἐνῶ εἰς ἄλλην ἑκατομμύρια ἀνθρώπων πεινῶσιν, ἡ παθολογικὴ κατάστασις τοῦ τόπου, τοῦ χάριν «πενταρολογίας» ἐκτρεπομένου εἰς ἀχαλίνωτον δημοσίευσιν ἐρεθιστικῶν τῆς νεότητος μυθιστορημάτων ἢ ληστρικῶν ἀναγνωσμάτων, γί-

νονται αίτια παθολογικῆς καταστάσεως τοῦ Κράτους, ἀδυνατοῦντος νὰ ἐξασφαλίσῃ τὴν δικαιοσύνην, τὴν ἡσυχίαν, τὴν τάξιν, νὰ προαγάγῃ τὴν κοινὴν εὐδαιμονίαν καὶ νὰ παράσχῃ τὰ ἀγαθὰ τῆς ἐλευθερίας εἰς τὴν παροῦσαν καὶ τὰς ἐπερχομένας γενεάς.

Ἡ ἀνικανότης τοῦ ἀτόμου, κατὰ ταῦτα, πρὸς κοινωνικὴν προσαρμογὴν εἰς τὰς ἐκ τῶν καταπληκτικῶς αὐξανομένων ἐφευρέσεων μεταβολὰς ἢ εἰς τὰς ἐκ τῆς ζωῆς αὐτῶν μετὰ λαοῦ ἔχοντος διάφορον πολιτισμόν, ἢ ἀνικανότης τῆς κοινωνίας καὶ κυβερνήσεως νὰ συμβαδίσῃ πρὸς τὰς ἐπερχομένας ἐκ τῆς ἐξελίξεως τῆς κοινωνίας μεταβολὰς, οἷαι εἶναι οὐχὶ μόνον αἱ περὶ ὧν ὁ λόγος προηγουμένως, ἀλλὰ καὶ αἱ ἐκ τοῦ πολέμου καὶ ἐκ τῆς ὀπισθοδρομήσεως τῶν κοινωνικῶν ἰδρυμάτων ἀδυνατοῦντων νὰ προσαρμοσθῶσιν εἰς τὰς σημερινὰς ἀπαιτήσεις τῆς ζωῆς, εἶναι ἡ αἰτία τῆς ὅλης παθολογικῆς καταστάσεώς της καὶ τῶν ἀνωτέρω παθολογικῶν φαινομένων.

Αἱ μέθοδοι, τὰς ὁποίας ἡ ἀνθρωπότης μετεχειρίσθη πρὸς θεραπείαν τῶν κοινωνικῶν κακῶν καὶ δὴ τῆς πτωχείας, ὑπῆρξαν διάφοροι, βασιζόμενοι ἐπὶ ἀρχουσῶν ἐκάστοτε θεωριῶν καὶ πίστεων. Αἱ θεωρίαι καὶ πίστεις αὗται εἶναι αἱ ἑξῆς :

α) Ἡ πίστις ὅτι εἶναι θείας τινὸς προνοίας βοήθησις ἢ ὑπαρξίς τῶν πτωχῶν, διότι οὗτοι εἶναι μέσον καὶ πεδῖον ἀγαθοεργίας ἢ τιμῆς τῶν εὐσπλαγχνῶν καὶ ἀγαθοποιῶν.

β) Ἡ πίστις καὶ θεωρία ὅτι ὁ πτωχὸς εἶναι ὑπεύθυνος διὰ τὴν πτωχείαν του.

γ) Ἡ πίστις ὅτι τὰ ἔσοδα ἐκάστου μετροῦσι τὴν ποσότητα τῶν ἐκ κληρονομίας ἱκανοτήτων αὐτοῦ.

δ) Ἡ θεωρία ὅτι ἡ πτωχεία ὀφείλεται εἰς τὰς πολυαρίθμους γεννήσεις καὶ τὴν αὐξῆσιν τοῦ πληθυσμοῦ (θεωρία Μάλθου).

ε) Ἡ θεωρία ὅτι τὸ περίπλοκον τῆς κοινωνίας καὶ ἡ ἐκ τούτου δυσκολία τῆς προσαρμογῆς τοῦ ἀτόμου εἶναι αἰτία τῆς πτωχείας.

Αἱ θεωρίαι δὲ αὗται κατεδείκνυσον ἐκάστοτε καὶ καταδεικνύουσι καὶ τὰς ἀναγκαίας μεθόδους θεραπείας πρὸς ἀντιμετώπισιν ἢ πρόληψιν τῶν παθολογικῶν φαινομένων τῆς κοινωνίας, ἰδιαίτατα δὲ τοῦ ἐγκλήματος καὶ τῆς πτωχείας, περὶ ὧν εὐθὺς ἀμέσως πραγματευόμεθα.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ

- 1) Ἀναφέρατε 5 παθολογικὰ φαινόμενα τῆς κοινότητός σας.
- 2) Πόθεν ἐξαρτᾶται ἡ ὁμαλὴ λειτουργία τῆς κοινωνίας.
- 3) Ποῦ ἐμφανίζεται ἡ κοινωνικὴ παθολογία ;
- 4) Διατί ἡ ἐκπαίδευσις καὶ πότε δύναται νὰ γίνῃ αἰτία ἐξαρθρώσεως τῆς κοινωνίας ;
- 5) Πότε καὶ πόθεν προέρχεται ἡ δουλιμία πρὸς ἀπόκτησιν εἰς βάρος ἄλλων χρημάτων, εἰς τινὰ παθολογικὴν κοινωνίαν ;
- 6) Πότε ὁ τύπος εὐρίσκεται εἰς παθολογικὴν κατάστασιν ;
- 7) Τίνες αἱ χρησιμοποιηθεῖσαι μέχρι πρὸ 20ετίας μέθοδοι πρὸς θεραπείαν τῶν παθολογικῶν φαινομένων ;

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- 1) Elliot, M. and Merrill, F. — Social Disorganization — Harper Bros. New York 1934.
- 2) Gillin, L. Social Pathology, D. Appleton Co. N. Y. 1939.
- 3) Queen, St. A. and others Social Organization and Disorganization T. Crowell Co N. York 1935.
- 4) Queen, St. A. and others Social Pathology.
- 5) Thomas and Znaniecki — The Polish Peasant in Europe and America. A. Knopf 1927.
- 6) Gillin and Gillin. — An Introduction to Sociology MacMillan 1944.